

Määrittelyvalta

Pääkirjoitus

Janus

Vuoden vaihteessa Januksen toimitus siirtyi Tampereelle. Toimituksen siirtäminen Jyväskylästä on sujunut kitkatta. Marjo Kuronen ja Riikka Niemi ohjasivat uudet tekijät auttavaisesti lehden tekoon. Jatkuvuutta toimitusten välille luo Anneli Anttosen ja Hannele Forsbergin osallistuminen paikallis-toimitukseen, sillä he toimivat edellisellä kaudella Januksen toimituskunnassa. Uusia tuulia heidän rinnallaan tuovat Suvi Raitakari ja Pasi Pyöriä sekä päätoimittajan parina toimituksen käytäntöjä hoitava toimitussihteeri Katri Siponen. Yksi uudistus on jo toteutettu: Janus on saanut oman sähköpostiosoitteen, janus@uta.fi.

Toimitustyön aloittamista on helpottanut Jyväskylän toimitukselta perityt, toimitusprosessin eri vaiheissa olevat käsikirjoitukset. Esimerkiksi tämän lehden artikkelit ja kirja-arviot tulivat meille lähes valmiina, vain loppuviimeistelyä vailla olevina teksteinä. Alkuvuoden aikana kirjoittajat ovat edelleen tarjonneet uusia artikkelikäsikirjoituksia tasaiseen tahtiin. Sosiaali- ja yhteiskuntapolitiikan sekä sosiaalityön tutkijoiden ohella myös muiden tieteenalojen tutkijat näyttävät tunnistavan Januksen tavoiteltavaksi julkaisuforumiksi. On ilmeistä, että Janus on tarpeellinen tiedelehti.

Tilanne on miellyttävä, mutta haasteellinen pääasiassa oman työn ohella hoidettavassa julkaisussa. Toimituksen tehtävämäärä on suorassa yhteydessä käsiteltävien tekstien määrään. Luettavien sivujen määrän lisääntyessä lisääntyvät myös muut tehtävät. Toimitusprosessi ei ole toimituksen yksinäinen performanssi, vaan jokainen käsikirjoitus edellyttää yhteistyötä monen eri tahon kanssa. Lehden toimittaminen ja julkaiseminen riippuu monista muista toimijoista ja heidän mahdollisuudestaan käyttää aikaa yhteiseksi hyväksi. Erytisen tärkeitä ovat vertaisarvioijat. Käsikirjoitusten suuri määrä merkitsee sitä, että tarvitsemme lukuisan joukon vertaisarvioitsijoita. Kiitän kaikkia jotka tähän mennessä ovat jo lupautuneet tähän tieteellisen tiedon tuottamisen kannalta keskeiseen tehtävään. Suhtautukaa myös tulevaisuudessa suosiollisesti kun lähestymme teitä arviointipyyntöin! Vertaisarvioinnin sujuminen määrittelee keskeisesti käsikirjoitusten käsittelyaikaa, mutta tällä lyhyellä toimituskokemuksella voin sanoa, että kirjoittajat vaikuttavat myös itse oman artikkelinsa julkaisuakatauluun. Viimeistely artikkelikäsikirjoitus etenee toimitusprosessissa sutjakammin kuin keskeneräinen teksti.

Kansallisena tiedelehtenä Januksen tavoitteet ovat monenlaisia. Lähtökohtana on, että Januksen julkaiseminen tukee Sosiaalipoliittinen yhdistyksen ja Sosiaalityön tutkimuksen seuran tavoitteita ja toimintaa. Samanaikaisesti sillä on tätä laajempia tehtäviä. Lehti pyrkii olemaan kansallinen keskustelufoorumi, korkeatasoisten tieteellisten artikkelien julkaisukanava, suomen- ja ruotsinkielellä kirjoitettujen tutkimusten julkaisemisen mahdollistaja ja yhteiskunnallisen tiedon välittäjä. Kotimaiset

tiedelehdet osallistuvat varsin merkittävällä tavalla tutkijakoulutukseen, joten yhtenä pyrkimyksenä on mahdollistaa tutkijauran alkuvaiheessa olevien jatko-opiskelijoiden tekstien julkaiseminen.

Lehden toimittamiseen osallistuvien vastuulla on omalta osaltaan suunnata ja kehittää sosiaalipoliittikan ja sosiaalityön tieteellistä keskustelua. Paikallistoimituksen ohella eri yliopistot kattava toimitusneuvosto osallistuu tähän keskusteluun. Ylevien tavoitteiden ohella lehden toimittaminen sisältää konkreettista määrittelyvaltaa siitä, millaisia tekstejä julkaistaan. Runsas tarjonta antaa aidon mahdollisuuden ja velvollisuuden julkaisupäätösten tekemiseen. Päätökset eivät saa perustua mielivaltaan, kuten esimerkiksi tietynlaisten tutkimusaiheiden ja -tapojen poissulkemiseen tai tiettyjen tutkijoiden suosimiseen. Määrittelyvalta sisältää vastuun Januksen toimintaedellytysten ja sisällön kehittämisestä. On vielä liian aikaista arvioida, mitä tämä tulee merkitsemään nykyisen toimituksen aikana. Tuskin mitään suureellista, vaan pyrkimystä ylläpitää ja vahvistaa sosiaali- ja yhteiskuntapolitiikan sekä sosiaalityön tutkimuksen moniarvoista linjaa, jollaiseksi Januksen nykyisen julkaisupolitiikan ymmärrän. Kirjoittajilla on paljon määrittelyvaltaa julkaistavista aiheista ja toimituksella puolestaan vastuuta laadusta.

Tässä lehdessä julkaistut artikkelit perustuvat Jyväskylän toimituksen aikana tehdyille ratkaisuille ja määrittelyille. Siten en osaa arvioida, millaisen määrittelyvallan kohteena ne ovat olleet ja millaisen prosessin myötä muodostuneet nykyisen kaltaisiksi. Määrittelyvalta tarjoaa kuitenkin aasinsillan niiden esittelemiseksi. Ne kaikki tarkastelevat tavalla tai toisella määrittelyvallan ilmenemistä, rakentumista ja muotoja.

Yhteiskunnallisesti merkittävää ei ole vain määrittelyvallan käyttäminen, vaan myös määrittelyvallan käyttämättä jättämisellä on merkittäviä seurauksia. Tämä on ilmeistä esimerkiksi Johanna Hiitolan artikkelin perusteella. Hän tarkastelee, millaisia merkityksiä vanhempien tekemälle väkivallalle luodaan huostaanottoasiakirjoissa. Vastentahtoisten huostaanottojen käytännöissä määrittelyvaltaa käyttävät erityisesti lastensuojelun työntekijät ja hallinto-oikeuden päättäjät. Hiitolan johtopäätös on, että huostaanottoasiakirjoissa väkivallasta puhutaan varsin epämääräisesti teot, tekijät ja kohteet sivuuttaen kuitenkin niin, että äitien tekemää väkivaltaa eritellään isien tekemää väkivaltaa tarkemmin. Tämä väkivallan määrittelemättömyys merkitsee väkivaltilanteiden monimuotoisuuden ja uhrien aseman sivuuttamista.

Määrittelyvallan rakentuminen ilmenee myös Riitta-Liisa Kinnin artikkelissa. Hän tutkii yhden potilastapauksen avulla palvelutarpeen määrittelyprosessia, johon iäkkään kuntoutujan ohella osallistuu moniammatillinen asiantuntijoiden ryhmä. Yksityiskohtaisen jäsenkategorisoinnin analyysin perusteella tämän kuntoutujan kohdalla röntgenkuva osoittautui vahvaksi palvelutarvetta määrittäväksi kriteeriksi. Röntgenkuvan tulkitsija kategorisoi kuntoutujan palvelukeskukseen menijäksi eli iäkkääksi ihmiseksi, joka ei pärjää kotonaan. Määrittelyn seurauksena iäkäs kuntoutuja muutti pois omasta kodistaan palvelukeskukseen. Palvelutarpeen arvioinnissa kuntoutujan ja sosiaalityöntekijän määrittelyvalta osoittautui vähäiseksi ja vastaavasti lääketieteen ammattilaisen määrittelyvalta rajasi vastaan sanomattomasti valittavana olevan ratkaisun yhteen vaihtoehtoon.

Kolmannessa artikkelissa määrittelyvallan teema ei ole yhtä ilmeinen kuin edellisissä artikkeleissa. Siinä Emma Vanhanen tarkastelee vertaistuen rakentumista verkkokeskustelupalstalla ja erityisesti sitä, miten näissä keskusteluissa vastataan päihdeongelmaisen puolison huolen ja syyllisyyden ilmauk-

siin. Hän osoittaa tuen tuottamisen tilannesidonnaisen luonteen. Toisissa tilanteissa vertaistuki on neuvottelevaa, tasavertaista tukemista ja toisissa kontrolloivaa, määrävää auttamista. Tuen muoto on yhteydessä siihen, miten muut keskustelijat tulkitsevat ja määrittelevät huolta ja syällisyyttä ilmaisevan keskustelijan tilanteen. Heidän määrittelyvaltansa näkyy erityisesti päihdeongelman puolisov huolen ja syällisyyden ilmaisujen kohdistuessa tilanteisiin, jotka ovat olleet uhkaavia muille kuin hänelle itselleen. Näissä tilanteissa toiset keskustelijat neuvovat ja syyttävät huolen esittäjää varsinkin suorasukaisesti, kunnes hän ilmaisee olevansa vastuussa muista ja pyrkivänsä muuttamaan tilannetta huolehtiakseen muiden hyvinvoinnista. Vertaistukijat määrittelevät vertaistuen luonnetta ja päihdeongelman puolisov hyväksyttävän toiminnan normeja.

Maahanmuuttopolitiikan määrittelyvalta heijastuu ja vaikuttaa ulkomaalaisten työntekijöiden asemaan monin tavoin. Tästä näkökulmasta Jukka Könösen artikkeli on esimerkki siitä, miten maahanmuuttajaryhmien välisten erojen tunnistamattomuus voi olla merkittävä määrittelyvallan muoto. Hän tarkastelee artikkelissaan matalapalkka-aloilla toimivien työnantajien haastattelujen perusteella ulkomaalaisten työntekijöiden asemaa työmarkkinoilla. Hän osoittaa, miten työntekijöiden työmarkkina-asema on monin tavoin yhteydessä maahanmuuttoliittisiin linjauksiin ja toimenpiteisiin: Työlupajärjestelmä korostaa pysyvien ja kokoaikaisten työsuhteiden merkitystä, kun työmarkkinat työllistävät osa-aikaisesti ja joustavasti. Työperusteisen maahanmuuton malli on ristiriidassa sen kanssa, että maassa jo oleskelevat ulkomaalaiset ovat palvelualan yrityksille tärkeä työntekijäryhmä. Työperusteisen maahanmuuton käytännöt asettavat työluvan perusteella oleskelevan ulkomaalaisen oikeudellisesti heikkoon asemaan ja riippuvaiseksi työnantajastaan. Artikkelin perusteella maahanmuuttopolitiikan työperusteista maahanmuuttoa korostava määrittelyvalta tuottaa tilanteen, jossa palvelualalle merkittävä työntekijäryhmä jää tunnistamatta ja heidän heikko asemansa tunnistamatta.

Olen korostanut kirjoittajien ja toimitusprosessiin osallistuvien määrittelyvaltaa Januksen nykyisessä ja tulevassa sisällössä. Vähintään yhtä merkittävää valtaa käyttävät kuitenkin kaikki Sosiaalipoliittisen yhdistyksen ja Sosiaalityön tutkimuksen seuran jäsenet. Tieteellisten seurojen jäsenmaksut ovat suomenkielisen vertaisarviointiin perustuvan tiedejulkaisemisen kulmakivi. Ilman jäseniä ja muita lehden tilaajia tätäkään lehteä ei julkaistaisi.

Päätoimittaja

Liisa Häikiö

liisa.haikio@uta.fi